

פרופסור רייןברג המנוח עלה ארץה מתוך התרבות ציונית, מתווך רצון להתחבר עם חלוציה העשויים בשדה החקלאות, במשמעותו הנרחבת של דיבור זה, ועיניו לבניין ולעתיד. כמעט למחמת בואו, במידה שהתחילה להכير את ארץ-ישראל, גבירה תשוקתו לדעת גם את עברה של הארץ, ומאו ואילך היה פועלתו עוברת בשתי מסילות מקבילות — כימיה חקלאית וידעית הקרקע מכאן, וארכיאולוגיה, ובפרט נומיסמטיקה ישראלית — מכאן.

צדדיו הראשונים בחקר העבר היו באיסוף מטבעות. מכל טויל — והוא היה מטייל הרבה — היה מביא הביתה פרוטות קדומות, שבאותם הימים היו הפלחים מוצאים אותן בשפע, אגב עיבוד אדמות, והיו מציעים אותן לכל העובר בכפריהם. אבל הוא לא הסתפק באיסוף המטבעות, ובנויין בסידורן, אלא היה הולך ולומד את הרקע ההיסטוריה והאמנות שלהן; אחר-כך בא להתעניין גם בתקופות שקדמו לטביעה המקבועות, ובעיקר בתקופה הבית הראשון ובתקופה הכנעניית. הוא הרגיש שהספרות המקראית, הכתובת לרוב בידי ארכיאולוגים "יבשים", והיא מיועדת לחוג מצומצם של קוראים נטולי לוחחות גם הם, אין בה כדי לעורר בקהל הרחוב תשוקה לדעת את קדמוניות הארץ. וכיוון שהמנת האמין בכל מאודו, שלא היישוב בלבד אלא גם כל משכיל יהודי בחוץ-ארץ, צrisk לדעת לכל הפחות את היצירות העיקריות של תרבות עמו החומרית שב עבר, כתוב את חיבורו הראשון בתחום זה: על הבניה ועל מלאכת-מחשבת בישראל הקדומה.

אפשר לומר, שכتب את חיבורו בשביב עצמו, וסיכם בו את שלמד על עתיקות הארץ, בזרחה קלה, בלשון פשוטה וברורה, מהוסרת סلسלים, כיאות לאיש מדע-הטבע. החיבור יצא לאור תחילתה בzerosת מאמר ולאחר כך בספר, זוכה לפרטום רב. הדבר היה בשנת 1925, ולימים חזר עוד פעמיים לאותו נושא והפק בז'גדדים שונים, וכותב עוד שני ספרים באותו עניין. ביןתיים גדל אוסף מטבעותיו, השקלים היקרים, ומטבעות ידועות לסוחרים כיקרות-המציאות, לא היו בהישג ידו. אבל משך שנים מועטות נצברו אצלו כמה טפסים בלתי-ידועים. ואותם התחל לפרסם לקבוצותיהם.

ולא זו בלבד, אלא מתווך שאנין-הදעת היה ונמשך אחר הנוי, שקד לשמר בארונו רק מטבעות שלא נפסלה צורתן, וכל אימת שנודמן לו טופס ברור וmobachk היה מחליף בו את הטופס הפגום והשחוק שהיה בידו. וכך היה האוסף שלו הולך ומתרחב ומשתכלל, עד שחרף הליקויים הנזקירים היה יכול להתחזרות לא רק באוסף המטבעות של בית-הנקות המשלתי בירושלים, מיסודה של רוקפלר, אלא אפילו באוסף המטבעות של ה"בריטיש מוזיאום" המהולל. אהבתו לטופס המובחן נתנה את פריה גם מבחינה מדעית. מכמה מהמטבעות הללו היה יכול להבחין אותן, חלקי כתובות, קווים וצורות כלים וכדומה, שלא נראה על גבי טפסים אחרים של אותן מטבעות, ומכאן עלה שורה של מאמראים על מטבעות שנתפרשו שלא כהלהה בידי חוקרים אחרים. מכאן גם נסתיריה יוכלו לדבר ביתר בטחון על דיוקנאותיהם של מלכים משפחת הורדוס וכיוצא בהם, ומכאן גם יכולתו לפרסם כמה ממטבעות היהודים, שלפנינו לא היו ידועות כלל. לפעמים שתי המსילות המקבילות של עבדתנו, הארכיאולוגיה וההיסטוריה, נפגשו ונשתלבו זו בזו, ומשילוב זה יצאו מחקרים כגון: על ההרכב המתלורגי של מטבעות היהודים וכו', אבל בדרך כלל היה מפריד בין התחומים. בשנת 1939 יצא לאור חיבורו המקיים על מטבעות היהודים הקדומות, אף הוא ראשונה בתור מאמר, ואחר-כך בקורס ספר, במחודורה עברית אחת ושתי מהדורות אנגליות. ספר זה הוא מורה-דרך מצוין למתחילים, ועם זה עניין בו גם למומחים, על שום הדעות החדשות וההסברים החדשניים שבאו בו. באותו עניין דן גם חיבורו האחרון: Israel's History in Coins מעיקרו לא בא ריפנברג לעסוק במטבעות אלא כדי להבין את דברי ימי עמו, ובמחקריו הנומיסמטיים תרם את תרומתו לידענות ההיסטוריה היהודית.

האוסף שלו נתרחב והלך. בשנות השלישי שלושים נראה על-ידי המטבעות גם קמיות, משקלים, כל-חרט. ובעיקר נרות. הנרות הללו כולן יהודיות הם — ריפנברג לא אסף אלא נרות המצויינים בסמלים היהודיים, כגון המנורה, השופר והלולב, ובמאמר קטן ויפה ב-Jüdische Rundschau דרכי התפשטותם של המוטיבים ושל הנרות עצמן, ומתווך כך כאילו נצטירה מפה של יישובים יהודים בסביבת הים-התיכון, יישובים שהיו מוכנים להפגין את יהודתם בסמלים על-גבי כלים, והיא הדרך היחידה שנשארה להם להפגנה זו, לפי שבאורח חיים, בלשונם ובדעותיהם כבר היו מيونנים לגמריו.

חוץ מן המטבעות, החשובים שבחפצי האוסף הזה הן החותמות, שכולן

בלח"י-ידיעות היו קודם-לכן, והן העשירו בהרבה את ידיעותינו על הגליפטיקה היהודית הקדומה. אף כאן פרטם תחילת כמה מאמריהם, שהוכיחו לעולם המדעי את חשיבות תגליותיו של המנוח—ויש לעמוד על כך שמלבד חשיבותן של התגליות מצד עצמן, הוסיף רייןברג על חשיבותן בפירושין והסבירו —

. Ancient Hebrew Seals: סיכם את מסקנותיו בספר: במלחמות-העולם השנייה התנדב המנוח למלחמה באובי עמו ושימש קצין בצבא הבריטי. אחד מתפקידיו היה לעסוק בשודות-התעופה ובהתקנת מפומות אוויריות. גם את שירותו זה ידע להפוך למושיר של הכרה מדעית, ועל-ידי צילומים אוויריים שונים — הן של חיל האוויר שלנו והן של בריטניה — גילה שרידי אתרים שונים בארץ, שלא היו ידועים עד אז ובמיוחד בקיסריה ובאשדוד.

הוא היה איש רעים להתרועע. וגם בעבודתו המדעית אהב לשתחח בחברים ולהשתתף עמם. כך נוצר — בעזרתו הברוכה של ד"ר דוד עמירן, Israel Exploration Journal, שהיה היום, יבדל לחים ארוכים — הרבעון העתונת שלושת כרכיו הראשונים, מקובל בעולם-החזק שאיננו יודע עברית כבטאון הארכיאולוגים וחוקרי ארץ-ישראל הירודאים. רביעון זה מקומו במיטב העתונות המקצועית, והוא תפארת לישראל. בחבורה עם פרופסור שנבה, יבדל לחים ארוכים, פרסם שני חיבורים על מה שרגילים לכנותו בשם "זוכיות-זהבי", והוא ענף של מלאכת-ינוי קדומה, שחילק היהודים בו היה נוראה בולט.

יחד עם כותב הטורים האלה חפר המנוח כבר לפני שלושים שנה, אבל עיקר עבודתו המשותפת היתה בחקר בתיה-הכניות, אותו הגבס המפואר ביותר שבתולדות הבנייה היהודית בכל הדורות שלאחר חורבן הבית. ברור היה לנו, שאין להוכיח עד שיתגלו שרידי החשובים האלה בדרך המקירה העיור, על-ידי פצצה שהתפוצצה בשדה או על-ידי תעלת שנחפרה בקיבו. על-כן מן הצורך היה לאסוף תחילת בדרך שיטה את העדויות הספורתיות, ואחר-כך לבדוק את הממציאות הארכיאולוגית באתר, לאור העדויות הללו. מכאן החפירה באשטעו, והסקר באנזה, כפר גדול בטוראן, קרוב לגבול מדינת ישראל, שהמנוח היה רגיל לכנותו בשם "פומפיי היהודית", ואף התעדד לשוב ולכתוב עליו עוד בשבועות האחרונים של חייו. מכאן הבדיקה של חרבת-סוסיה, שבה מצא המנוח לבדו שרידי בית-כנסת מהטיפוס הרחב,

הוסף שלו, וכן החומר המדעי שצבר מסביבו, בעיקר צלומיות והעתיקות, היו פתוחים תמיד לכל מבקר. בלב שמח היה נתן לכל מבקש רשות לפרסם את חפץיו, אף היה מוכן תמיד להעמיד את אוצרותיו לרשות הציבור. גם בשעה זו נמצא חלק חשוב מהם בארה"ב. הם נשלחו לשם כמצגים לתערוכת התנ"ך הגדולה, שנערכה בניו-יורק ובוושינגטון. כבעל מקצוע וכאייש מדע עשה לו המנוח שם בשדה המחקר הארכיאולוגי, כחובב וככופולאריזאטור קירב את הלבבות של ציבור גדול אל אמונתו. על שניהם אנו חייבים לו תודה, ונשמרות את זכרו באהבה.

ל. א. מאיר

פרופ' שמחה אסף זיל

הሉ' מעתנו מורה דגול, יוצר ערכים בני קיים בחכמת ישראל, מקובעי דמותה ואופיה של האוניברסיטה העברית ומעמודי התווך של המכון למדעי היהדות. הוקרנו וכיבדנו אותו כאישות בעלת שיעור קומה, איש הדעת והתבונה, שהAIR עינינו במשנתו; איש אמונים ואיש לבב, שהשרה מרוחו ומכוח השפעתו על חבירו ותלמידיו והholeיכים בדרכיו.

היה למופת בפועל, בלחת הנערורים, שלא הזין גם לעת זקנתו וחוליו, בשפע המרץ וההתמסרות השלמה לעמו. ובאמונתו בעtid האומה ובעתידה של חכמת ישראל, שמצאה להvr נרחב להפתחות ולשגשוג במדינת ישראל בכלל ובאנסנזה המדעית, בכתלי האוניברסיטה בירושלים, בפרט.

פעולתו המדעית הייתה פרושה על תחומיים הרבה, ולא נוכל לס考ר כאן אפיו בסקירה חטופה את כל ירושתו הרוחנית שהניח ב-288 ספריו, מחקרים ומאמרי, הרושיםם בביבלו-גרafia, שנתרפסמה בספר הוביל שיצא לכבודו במלואות לו שישים שנה, ובכתבי-היד השונים, שעדיין לא נדפסו. די להזכיר כאן את ספריו על תקופת הגאננים וספרות הגאננים, ואת ארבעת הכריכים בתולדות החינוך העברי, שבהם סלל דרכי חדשות במחקר, והעליה עניינים רב-ערק לדיקת דברי-הימים ותולדות הספרות והתרבות של עם ישראל בתקופות המערפלות ביותר.

אין מספר לשירותים רבים ששירת את היישוב, את המדינה, את ירושלים עיר מושב, ואת המוסדות המרובים, המדעים והציבורים, שבקרים ולבונם פעל וייצר. ברוחו נתמזו בזיגzag הארכומנית חזון ויזמה עם כושר הגשמה, אידיאלים וריאלים, הלכה ומעשה. במשך שלושים השנים האחרונות הקדיש את מיטב כוחותיו לביסוסה ופיתוחה של האוניברסיטה, כמורה ומחנך, כמורה וManufacturer, כמבצע תוכניות מקיפות ופוריות, כיו"ר המכון למדעי היהדות, כדיakan הפקולטה למדעי הרוח וכriticטור האוניברסיטה בשעת המשבר וההכרעה, בימי ייסודה של מדינת ישראל.

זכרו לא יסוף מלבד חוקרי ישראל, מלבד היישוב והיהדות כולה, שלא הקדיש את חייו ואת פרי רוחו הנעלם. יהי זכרו ברוך!